

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 330

Finanse

na rzecz zrównoważonego rozwoju

Gospodarka – etyka – środowisko

Redaktorzy naukowci

Leszek Dziawgo, Leszek Patrzalek

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-460-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Marcin Będzieszak: Opłaty za usługi i dochody własne jako źródło finansowania wybranych zadań w miastach wojewódzkich w Polsce	13
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczyk: Analiza wykorzystania kolektorów słonecznych do wytworzenia ciepłej wody użytkowej.....	22
Joanna Błach, Anna Doś: Zastosowanie modelu DuPonta w kontekście zarządzania środowiskiem w przedsiębiorstwie – możliwości wykorzystania w praktyce polskich przedsiębiorstw	34
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Efektywność ekonomiczna przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu energetyki odnawialnej jako czynnik zrównoważonego rozwoju.....	42
Michał Buszko: Społeczna odpowiedzialność banków giełdowych – korzyści inwestycyjne z tytułu uczestnictwa w RESPECT Index	52
Beata Domańska-Szaruga: Konkurencyjność banków spółdzielczych jako partnerów lokalnych społeczności.....	63
Joanna Działo: Instytucje fiskalne a standardy etyczne w polityce fiskalnej ..	72
Beata Zofia Filipiak: Kierunki i skutki przekształceń lokalnej gospodarki odpadami komunalnymi w świetle zmian ustawowych	80
Monika Foltyn-Zarychta: Koncepcja zmniejszającej się w czasie stopy dyskonta w ocenie efektywności inwestycji publicznych o oddziaływaniach długoterminowych	89
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: Wpływy do budżetów gmin przy wprowadzeniu podatku dochodowego w indywidualnych gospodarstwach rolnych	99
Maria Magdalena Golec: Zrównoważony rozwój spółdzielni kredytowych w Polsce w oparciu o zasadę lokalności	108
Karolina Gwarda: Źródła finansowania zakupu zero- i niskoemisyjnych środków transportu publicznego w Polsce	116
Jerzy Gwizdała: Rola Banku Ochrony Środowiska SA w Warszawie w finansowaniu inwestycji w obszarze ochrony atmosfery.....	126
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Wykorzystanie podatku od nieruchomości dla zrównoważonego rozwoju miast na przykładzie Torunia	135
Agnieszka Jachowicz: Główne trendy w polityce podatkowej w krajach Unii Europejskiej w okresie kryzysu	148
Alicja Janusz: Przegląd istniejących i projektowanych rozwiązań w zakresie funduszy restrukturyzacyjnych sektora finansowego w Unii Europejskiej	157

Barbara Karlikowska: Ryzyko środowiska naturalnego a działalność przedsiębiorstw	165
Magdalena Klopott: Mechanizmy finansowania przyjaznego środowisku demontażu statków – fundusz recyklingowy.....	173
Lidia Kłos: Wiedza i świadomość ekologiczna studentów	182
Adam Kopiński: Taksonomia i zastosowanie metody Hellwiga w ocenie efektywności funduszy inwestycyjnych	192
Andrzej Koza: Finansowe instrumenty wsparcia samozatrudnienia osób niepełnosprawnych w Wielkiej Brytanii i Polsce	205
Grażyna Leśniewska: Sztuka zrównoważonego życia	214
Agnieszka Lorek: Lokalna polityka energetyczna w zrównoważonym rozwoju gmin śląskich	222
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Waluta wirtualna – moda, czy pieniądź przyszłości?.....	231
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Energia odnawialna i jej aspekty finansowe jako element zrównoważonego rozwoju Polski	239
Tomasz Piotr Murawski: Ocena działań społecznej odpowiedzialności biznesu – przegląd wybranych metod	248
Marta Musiał: Dylematy zarządzania finansami osobistymi w kontekście koncepcji solidarności międzypokoleniowej.....	258
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Zarządzanie finansami w samorządzie gminnym wobec wyzwań nowego zarządzania publicznego.....	266
Teresa Orzeszko: Miejsce edukacji finansowej społeczeństwa w strategii społecznej odpowiedzialności biznesu krajowych banków giełdowych w Polsce	274
Agnieszka Parlińska: Wybrane aspekty zadłużania się samorządów gminnych w Polsce	284
Andrzej Parzonko: Przewidywalność i stabilizacja cen mleka jako czynnik zrównoważonego rozwoju gospodarstw rolniczych i przedsiębiorstw przetwórczych.....	293
Monika Pettersen-Sobczyk: Modele biznesowe banków w kontekście koncepcji zrównoważonego rozwoju	301
Dariusz Piotrowski: Wartości islamu a koncepcja zrównoważonego rozwoju	308
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Transakcyjne wykluczenie finansowe w Polsce w świetle badań empirycznych.....	316
Adriana Przybyszewska: Determinanty przedsiębiorczości kobiet na przykładzie wybranych krajów	326
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Rozwój kanału <i>direct</i> na polskim rynku ubezpieczeń	336
Adam Reczuch: Wykluczenie finansowe osób młodych w perspektywie założenia nowego gospodarstwa domowego	344

Robert Skikiewicz: Bariery w działalności instytucji finansowych na tle zmian sytuacji gospodarczej Polski	352
Beata Skubiak: Wpływ kryzysu finansowego i gospodarczego na rozwój zrównoważony, ze szczególnym uwzględnieniem konsekwencji społecznych.....	361
Sylwia Słupik: Proekologiczne strategie rozwoju przedsiębiorstw województwa śląskiego.....	369
Małgorzata Solarz: Ochrona konsumenta a wykluczenie finansowe stanowiące wynik niewłaściwego zarządzania ryzykiem finansowym codzienności	378
Anna Spoz: E-faktury – nowinka technologiczna czy upowszechniający się sposób dokumentowania transakcji gospodarczych	387
Joanna Stawska: Znaczenie <i>policy mix</i> dla działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw w kontekście zrównoważonego rozwoju.....	397
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Rozwój zrównoważony miast jako szansa dla prywatnych inwestycji na przykładzie aglomeracji azjatyckich.....	406
Paulina Szulc-Fischer: Proekologiczne inicjatywy klastrowe	414
Magdalena Ślebocka: Fundusze unijne dla zrównoważonego rozwoju – bariery w pozyskiwaniu i rozliczaniu na przykładzie gmin województwa łódzkiego.....	424
Aneta Tylman: Obszary badań prawno-finansowych zrównoważonego rozwoju – próba identyfikacji	432
Piotr Urbanek: Standardy etyczne polityki wynagradzania kadry kierowniczej w bankach w okresie kryzysu finansowego – próba oceny.....	439
Tomasz Uryszek: Międzypokoleniowa redystrybucja długu publicznego na przykładzie krajów Unii Europejskiej	448
Julia Anna Wachowska: Rynek kredytów mieszkaniowych w Polsce – studium analityczne	458
Damian Walczak: Solidaryzm społeczny a uprawnienia emerytalne grup uprzywilejowanych.....	468
Marcelina Więckowska: Inwestorzy instytucjonalni na rynku inwestycji w energię odnawialną	477
Paweł Witkowski: Ryzyko węglowe – koncepcja i pomiar.....	486
Bogdan Włodarczyk: Tworzenie oferty bankowej z wykorzystaniem bankowości elektronicznej	495
Justyna Zabawa: Zarządzanie kapitałem ludzkim we współczesnych bankach w kontekście ich ekologicznej odpowiedzialności	503
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Reklamy bankowe – między manipulacją a faktyczną potrzebą klientów.....	511

Summaries

Marcin Będzieszak: User charges and own-source revenues as sources of financing selected tasks in voivodeship cities in Poland	21
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczak: Analysis of the use of solar collectors to produce hot water	33
Joanna Blach, Anna Doś: The application of the DuPont model in the context of corporate environmental management – evidence from the Polish companies	41
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Economic effectiveness of investments related to the renewable energy sources as a factor of sustainable development... ..	51
Michał Buszko: Corporate Social Responsibility of stock exchange listed banks – investing profits due to participation in RESPECT Index.....	62
Beata Domańska-Szaruga: Competitiveness of cooperative banks as local community partners	71
Joanna Działo: Fiscal institutions and ethical standards in fiscal policy.....	79
Beata Zofia Filipiak: Directions and consequences of the transformation of local economy of municipal waste in the light of changes in the laws.....	88
Monika Foltyn-Zarychta: The concept of time-declining discount rate in the appraisal of public projects with long-term effects	98
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: The proceeds to municipalities with the introduction of income tax in individual farms.....	107
Maria Magdalena Golec: Sustainable development of Polish credit cooperatives based on the principle of localness.....	115
Karolina Gwarda: Sources of funding the purchase of zero- and low carbon means of public transport in Poland	125
Jerzy Gwizdała: The role of the environment protection bank JSC in Warsaw in financing investment in the protection of the atmosphere	133
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Application of property tax in sustainable development of towns with town of Toruń as an example.....	147
Agnieszka Jachowicz: Main trends in tax policy in the European Union states in the times of crisis	156
Alicja Janusz: The review of existing and anticipated solutions for the financial sector restructuring funds in the European Union	164
Barbara Karlikowska: Natural environment risk and activities of enterprises	172
Magdalena Klopott: Financing mechanisms of the environmentally friendly ship dismantling – case of recycling fund	181
Lidia Klos: Environmental knowledge and awareness of students.....	191
Adam Kopiński: Taxonomy and application of Hellwig’s method for assessing the effectiveness of investment funds	204
Andrzej Koza: Financial instruments of disabled people self-employment support in Great Britain and Poland	213

Grażyna Leśniewska: Art of sustainable life	221
Agnieszka Lorek: Local energy policy for the sustainable development of the Silesian communities	230
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Digital currency – temporary trend or money of future?	238
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Renewable energy and its financial implications as a component of sustainable development of Poland	247
Tomasz Piotr Murawski: An evaluation of Corporate Social Responsibility – review of chosen methods	257
Marta Musiał: Personal finance management dilemmas in the context of intergenerational solidarity concept	265
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Finance management in commune self-government in the face of challenges of new public management	273
Teresa Orzeszko: Importance of financial education of society in CSR strategy of domestic listed banks in Poland	283
Agnieszka Parlińska: Selected aspects of the indebtedness of municipalities in Poland	292
Andrzej Parzonko: Predictability and price stabilization of milk as a factor in the sustainable development of farms and food processing enterprises	300
Monika Pettersen-Sobczyk: Banks business models in the context of sustainable development concept	307
Dariusz Piotrowski: Values of islam and the concept of sustainable development	315
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Empirical studies on transactional financial exclusion in Poland	325
Adriana Przybyszewska: Determinants of entrepreneurship of women based on selected countries	335
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Development of the direct channel on the Polish insurance market	343
Adam Reczuch: Financial exclusion of young people in the perspective of establishment of a new household	351
Robert Skikiewicz: Barriers of activity of financial institutions against the background of changes in the economic situation of Poland	360
Beata Skubiak: The impact of economic and financial crisis on sustainable development with focus on social consequences	368
Sylvia Słupik: Ecological strategies for the development of Silesian Voivodeship enterprises	377
Małgorzata Solarz: Consumer protection vs. financial exclusion as a result of incorrect everyday financial risk management	386
Anna Spoz: E-invoices – technological novelty or a spreading method of documenting commercial transactions	396

Joanna Stawska: The importance of policy mix for investment activities of enterprises in the context of sustainable development	405
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Sustainable urban development as an opportunity for private investments on the example of Asian agglomerations.....	413
Paulina Szulc-Fischer: Pro-ecological cluster initiatives	423
Magdalena Ślebocka: EU funds for sustainable development – barriers in obtaining and accounting on the example of municipalities of Łódź Voivodeship.....	431
Aneta Tylman: Areas of legal and financial studies of sustainable development – an attempt to identify.....	438
Piotr Urbanek: Ethical standards of top executive’s remuneration policy in the banking sector during the financial crisis – attempt to assess	447
Tomasz Uryszek: Intergenerational redistribution of public debt. The example of European Union countries	457
Julia Anna Wachowska: Housing loans market in Poland – analytical project	467
Damian Walczak: Social solidarity and the pension rights of privileged groups	476
Marcelina Więckowska: Institutional investors in the renewable energy investment market.....	485
Paweł Witkowski: Carbon risk – concept and measurement	494
Bogdan Włodarczyk: Creation of banking offer using e-banking	502
Justyna Zabawa: Human capital management in contemporary banks, in the context of corporate eco-responsibility	510
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Banking advertising – between a manipulation and a real customer need.....	520

Barbara Karlikowska

Akademia Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie

RYZIKO ŚRODOWISKA NATURALNEGO A DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW

Streszczenie: Korzystanie ze środowiska naturalnego pociąga za sobą wiele zagrożeń. We współczesnym przedsiębiorstwie zarządzanie ryzykiem staje się nieodzownym elementem budowania strategii działalności operacyjnej w sektorze MSP. Zmieniające się przepisy legislacyjne wymuszają na przedsiębiorcach dyscyplinę w tym obszarze. Mając na uwadze wysokie koszty związane z likwidacją szkód ekologicznych (np. doprowadzenie do stanu wyjściowego miejsca po wypadku komunikacyjnym może kosztować nawet 500 000 zł), przedsiębiorcy szukają pomocy w towarzystwach ubezpieczeniowych oferujących im możliwość rozszerzenia polisa o klauzule dotyczące ryzyka związanego ze środowiskiem naturalnym. Niestety, oferta ta obecnie jest bardzo ograniczona i często ze względu na wysokie koszty niedostępna dla drobnych przedsiębiorców. Wprowadzenie obowiązku posiadania ubezpieczeń środowiska przez wszystkich przedsiębiorców, a co za tym idzie – ich powszechny charakter, spowodowałoby obniżenie składki.

Słowa kluczowe: środowisko, zarządzanie ryzykiem, ubezpieczenia, MSP, zarządzanie, szkoda.

DOI: 10.15611/pn.2014.330.17

1. Wstęp

Wiek XXI będzie z pewnością w dziejach świata zaliczany do okresu o najintensywniejszym rozwoju techniki, technologii i innowacyjności w przedsiębiorstwach. W czasach, gdy odległość geograficzna przestała być czynnikiem chroniącym przed konkurencją, wielu przedsiębiorców kładzie nacisk na innowacyjność w swojej działalności. Wymagania stawiane przez korporacje rządzące dzisiaj rynkami światowymi są nastawione na maksymalne ograniczenie ryzyka prowadzenia działalności, w tym ryzyka związanego ze środowiskiem naturalnym. Wycena środowiska, a w szczególności szkód w nim powstałych, jest niezmiernie trudna ze względu na ich zasięg i odroczony termin pojawiania się skutków zdarzeń losowych. Koszty naprawy i pełnej rekonstrukcji szkód powstałych w gatunkach i siedliskach chronionych, wodach gruntowych lub powierzchniowych, gruntach, straty wynikające z przerw w działalności lub świadczenia na rzecz osób trzecich z tytułu wyrządzonych szkód mogą zagrozić nawet stabilnym i sprawnie zarządzanym biznesom. Na-

leży pamiętać, że zagrożenia ekologiczne charakteryzują się ogromną ilością zmiennych, a więc ich rozmiar i oddziaływanie są szczególnie trudne do oszacowania. Nie tylko zwierzęta mogą wyginać, przedsiębiorstwa również. Te pierwsze są pod ochroną państw i społeczeństw, drugie muszą zadbać o siebie same [<http://www.aig.pl/chartisint/internet/PL/pl/>].

2. Ryzyko środowiska naturalnego

Istotą zarządzania ryzykiem w każdym przedsiębiorstwie jest ograniczenie strat, które mogłyby się pojawić jako negatywny efekt zdarzenia losowego. Negatywne skutki winny być rozpatrywane już na etapie budowania strategii przedsiębiorstwa, czyli z wieloletnim wyprzedzeniem. Tylko systemowe podejście do zagadnień związanych z ryzykiem, szczególnie środowiska naturalnego, pozwoli zrozumieć konieczność prowadzenia działań proekologicznych zmierzających do ograniczenia lub wykluczenia zanieczyszczenia środowiska z listy kontrolnej przedsiębiorstwa. Takiemu postępowaniu powinno służyć wdrażanie norm ISO 14001 oraz EMAS (Eco Management and Audit Scheme).

Szkodę w środowisku można zdefiniować jako negatywną i mierzalną zmianę chociażby jednego z trzech parametrów środowiska [*Eko szkody...*]:

1. stanu środowiska,
2. funkcji środowiska,
3. stanu początkowego.

Przez stan środowiska rozumiemy jego kondycję wyrażoną ogólnie przyjętymi wskaźnikami, np.: jakością gleby, wielkością populacji zwierząt, strukturą terenu itp. Funkcją jest walor przyrodniczy, ekologiczny, gospodarczy, a także naukowy środowiska. Natomiast stan początkowy winien być zdefiniowany za pomocą jednoznacznie określonych wskaźników jakościowych i ilościowych. Niestety, ten ostatni warunek często jest niemożliwy do określenia po szkodzie ze względu na brak danych wyjściowych. Prowadzi to do rozbieżności w interpretacji stanu, do jakiego należy zrehabilitować środowisko w trakcie usuwania szkód.

Ryzyko ekologiczne przejawia się w możliwości zanieczyszczenia i dewastacji środowiska naturalnego z powodu zdarzeń, takich jak [Bednarczyk, Jańska 2013, s. 47]:

- awarie instalacji produkcyjnych, rurociągów czy środków transportu,
- nagłe i przypadkowe wydarzenia związane z transportem i przechowywaniem materiałów niebezpiecznych, wynikające np. z błędów obsługi,
- wadliwe działanie instalacji powodujące stopniowe zanieczyszczanie środowiska,
- awarie zabezpieczeń chroniących przed skażeniem,
- oddziaływanie ścieków i odpadów,
- stopniowa degradacja środowiska na skutek wadliwego działania instalacji produkcyjnych,
- katastrofa na skutek wybuchów, pożarów, powodzi, trzęsień ziemi itp.,
- wypadki drogowe i kolejowe.

3. MSP a ryzyko środowiska naturalnego

Przed kierownictwem przedsiębiorstw pojawia się wyzwanie związane z ograniczeniem ryzyka skutków działalności negatywnych dla środowiska. Wymaga ono świadomych i planowych działań realizowanych w ramach procesu zarządzania ryzykiem. Istotą tego działania jest transformacja odpowiednich informacji w decyzje, czyli nieustanna ocena ryzyka oraz jego kontrolowanie poprzez podejmowanie właściwych decyzji na podstawie posiadanych informacji na temat tego ryzyka.

Akcesja Polski do Unii Europejskiej miała duży wpływ na podniesienie znaczenia skutków oddziaływania na środowisko przez przedsiębiorstwa. Konsekwencją synchronizacji prawa polskiego z dyrektywami Unii Europejskiej jest obowiązywanie od 30 kwietnia 2007 r. ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (DzU z 20 kwietnia 2007 r., nr 75, poz. 493). Regulacje wprowadzone tym dokumentem są bardziej restrykcyjne niż wcześniej obowiązujące. Zgodnie z tą ustawą cały ciężar odpowiedzialności za szkodę ekologiczną i podjęcie działań naprawczych spoczywa na przedsiębiorstwie, które tę szkodę wyrządzi.

Musi ono w pełni zrehabilitować zniszczone środowisko – oczyścić glebę lub wodę, przywrócić naturalne ukształtowanie terenu i roślinność, ponownie wprowadzić gatunki, które wyginęły, a co najważniejsze – zaniechać działalności powodującej szkodę. Aktem wykonawczym do ww. ustawy jest Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 czerwca 2008 r. w sprawie rodzajów działań naprawczych oraz warunków i sposobu ich prowadzenia [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 czerwca 2008 r.]. W § 1 określono rodzaje działań naprawczych, które winny być podjęte w przypadku zaistnienia szkody środowiskowej. Podzielono je na: podstawowe, uzupełniające i kompensacyjne.

Działania podstawowe mają za zadanie przywrócenie stanu początkowego lub zbliżonego do niego w jak najkrótszym czasie. W przypadku nieosiągnięcia zamierzonego efektu należy podjąć działania uzupełniające. Prowadzi się je do przywrócenia stanu wyjściowego albo zbliżonego do stanu początkowego (§ 3 pkt 2 ww. rozporządzenia). Niezmiernie ważny jest § 4 pkt 1 wprowadzający działania kompensacyjne, o ile omówione powyżej działania podstawowe i naprawcze nie przyniosą zamierzonych efektów. Działania kompensacyjne powinny doprowadzić do poprawy elementów przyrodniczych lub ich funkcji. Wszystkie kategorie działań naprawczych winny być prowadzone z wykorzystaniem najlepszych dostępnych technik oraz możliwości naturalnej regeneracji elementów przyrodniczych, o ile przynosi ona środowisku największe korzyści (§ 5 pkt 2).

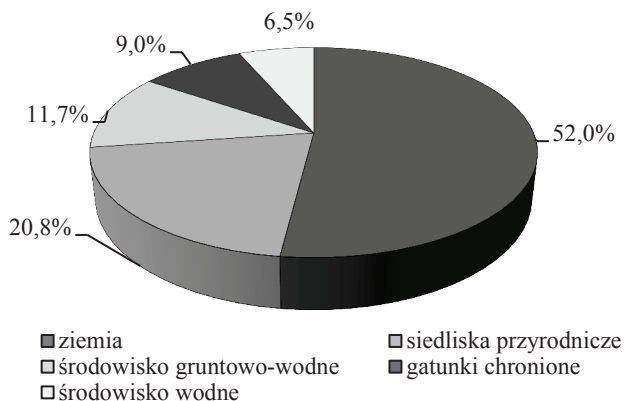
Mając na uwadze szeroki zakres działań naprawczych, które są konieczne nawet przy niewielkiej szkodzie środowiskowej, należy liczyć się z poważnymi konsekwencjami finansowymi dla przedsiębiorstw. Po stronie przedsiębiorców leży więc zabezpieczenie się przed skutkami szkód wyrządzonych w środowisku.

Ubezpieczenie zanieczyszczenia środowiska na wypadek szkód w środowisku naturalnym jest rzadko wykupywane przez firmy w naszym kraju i zwykle na sumy gwarancyjne dużo niższe niż te w Europie Zachodniej.

Na podstawie danych Głównego Inspektora Ochrony Środowiska największą liczbowo grupę zgłoszeń stanowią szkody w powierzchni ziemi – 52% wszystkich zgłoszeń.

Pozostałe to:

- szkody w chronionych siedliskach przyrodniczych – 20,8%,
- szkody w środowisku gruntowo-wodnym – 11,7%,
- szkody w gatunkach chronionych – 9%,
- szkody w środowisku wodnym – 6,5%,

Rys. 1. Udział procentowy zgłoszeń szkód środowiskowych w podziale na miejsce powstania

Źródło: opracowanie własne na podstawie [<http://www.frydryszek.pl/?publikacje>].

Reakcją rynku ubezpieczeniowego na nową sytuację prawną było stworzenie produktów ubezpieczeniowych dostosowanych do wymogów ustawy. W ramach ubezpieczenia ubezpieczyciel pokrywa koszty działań naprawczych, wynikające ze stanu zanieczyszczenia środowiska, oraz koszty i wydatki poniesione w związku z roszczeniem objętym ubezpieczeniem. Koszty działań naprawczych to m.in.: ocena rozmiarów szkody, monitorowanie, zmniejszenie rozmiaru szkody, usunięcie, utylizacja, oczyszczenie, zneutralizowanie i inne. Ubezpieczyciel pokrywa również koszty związane z działaniami, które musiały być podjęte, aby zapobiec szkodzie zgodnie z nowym stanem prawnym.

Istotną różnicą w porównaniu z tradycyjnymi produktami (zwłaszcza z zakresu OC) jest objęcie ochroną ubezpieczeniową zdarzeń stopniowych, np. w postaci dowolnego uwalniania zanieczyszczeń do gruntu. Ponadto ochrona ubezpieczeniowa umożliwia cofnięcie się z początkiem objęcia ochroną ubezpieczeniową (tzw. data retroaktywna). Ma to istotne znaczenie, ponieważ odpowiedzialność z ustawy może być przypisana, jeśli od emisji lub zdarzenia nie upłynęło więcej niż 30 lat [<http://www.frydryszek.pl/?publikacje>].

Tabela 1. Ochrona ubezpieczeniowa z polisy OC i szkód w środowisku z nowymi regulacjami

		Polisa OC	Dyrektywa	Ubezpieczenie zanieczyszczenia środowiska
Zanieczyszczenie przypadkowe	-	√	√	√
Zanieczyszczenie stopniowe	-		√	√
OC	uszkodzenia ciała, szkody materialne i niematerialne	√		√
Koszty oczyszczania wskutek nakazu administracyjnego, obejmujące koszty podstawowych, uzupełniających i kompensacyjnych środków zaradczych	gatunki i siedliska chronione		√	√
	woda/ziemia/gleba		√	√
	koszty działań prewencyjnych		√	√
	koszty oczyszczania w zakładzie ubezpieczonego			√

Źródło: [<http://www.frydryszek.pl/?publikacje>].

Ubezpieczyciele w swojej ofercie starają się zaspokoić potrzeby przedsiębiorców działających w nowych, proekologicznych, warunkach prowadzenia biznesu. Portfel produktów ubezpieczeniowych dostępnych na rynku coraz częściej obejmuje środowisko naturalne. Występują one w postaci klauzul dodatkowych do ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej, jako pakiet dodatkowy dla przedsiębiorstw lub jako typowe ubezpieczenia środowiskowe w formie wydzielonych, wysoce specjalistycznych produktów typu *stand alone cover*.

Istotny wpływ na kształtowanie ubezpieczeń ekologicznych w Europie ma polityka Unii Europejskiej, w świetle której ochrona, zachowanie oraz polepszanie jakości środowiska, racjonalne, ostrożne korzystanie z zasobów naturalnych oraz podejmowanie działań zmierzających do rozwiązywania regionalnych i światowych problemów związanych ze środowiskiem wraz z ochroną zdrowia ludzkiego stanowią listę fundamentalnych celów wspólnotowej polityki w zakresie ochrony środowiska. Z celów wspólnej polityki, przyjętej przez kraje członkowskie Unii Europejskiej, wynikają zasady, wśród których w pierwszej kolejności wylicza się zasadę ostrożności oraz zasadę prewencji, a także zasadę unieszkodliwiania zanieczyszczeń u źródła. Równie istotna jest zasada „zanieczyszczający płaci”, z której wynikają najistotniejsze obowiązki przedsiębiorców w zakresie ochrony środowiska. Po latach doświadczeń zdobytych przez zakłady ubezpieczeń na całym świecie zakres ochrony ubezpieczeń środowiskowych, często zwanych „zielonymi polisami”, jest coraz szerszy, zwłaszcza w krajach wysoko rozwiniętych [Bednarczyk, Jańska 2013, s. 50].

Towarzystwa ubezpieczeniowe najczęściej włączają w formie klauzuli do ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej z tytułu prowadzenia przedsiębiorstwa szkody osobowe i rzeczowe wynikłe bezpośrednio lub pośrednio z emisji, wycieku lub innej formy przedostania się do powietrza, wody, gruntu jakichkolwiek substancji niebezpiecznych. W jej ramach ubezpieczyciel ponosi koszty usunięcia, neutralizacji i/lub oczyszczenia gleby z substancji zanieczyszczających.

Na polskim rynku z roku na rok poszerza się oferta ubezpieczeń środowiskowych. W tabeli 2 przedstawiono wybrane oferty skierowane do sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Tabela 2. Oferta pakietów ubezpieczeniowych dla sektora MSP z uwzględnieniem odpowiedzialności za szkody w środowisku.

Lp.	Nazwa towarzystwa ubezpieczeniowego	Pakiet dla MSP	Nazwa pakietu	Klauzula środowiskowa w ramach pakietu
1	ALLIANZ POLSKA SA	tak	Allianz Firma	-
2	AVIVA-OGÓLNE S.A.	tak	Partner Przedsiębiorcy	tak
3	COMPENSA S.A.	tak	Compensa Firma	tak
4	CONCORDIA POLSKA T.U.W.	tak	Concordia Profit	-
5	ERGO HESTIA STU S.A.	tak	Hestia Biznes	tak
6	EUROPA S.A.	tak	b.d.	b.d.
7	GENERALI S.A.	tak	Generali Presto	tak
8	GOTHAER T.U. S.A.	tak	Przedsiębiorca	tak
9	HDI- ASEKURACJA S.A.	tak	HDI Firma	tak
10	INTER POLSKA S.A.	tak	Inter Partner	nie
11	INTERRISK S.A.	tak	Euro 10 Plus	tak
12	PZU S.A.	tak	PZU Doradca	nie
13	TUW T.U.W.	tak	Bezpieczna Firma w TUW	nie
14	TUZ T.U.W.	tak	Bezpieczny Przedsiębiorca	tak
15	UNIQA S.A.	tak	Firma & Planowanie	tak
16	WARTA S.A.	tal	Ekstrabiznes Plus	tak

Źródło: [Bednarczyk, Jańska 2013, s. 52].

Wśród 16 towarzystw ubezpieczeniowych kierujących swoją ofertę do MSP 10 pakietów zawiera klauzulę środowiskową. Wykupienie tej klauzuli ma charakter dobrowolny i jest ona dostępna na wniosek zainteresowanego. Dokupienie dodatkowej klauzuli do polisy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej z tytułu prowadzenia przedsiębiorstwa wiąże się uiszczeniem dodatkowej składki. Jej wysokość zależy od zakresu ochrony ubezpieczeniowej oferowanej przez ubezpieczyciela.

4. Wnioski

Ryzyko środowiska naturalnego i zarządzanie nim staje się jednym z największych wyzwań stawianych przedsiębiorcom. Ze względu na złożoność problemu i stale pojawiające się nowe wyzwania technologiczne oddziaływanie na środowisko może stać się podstawowym kryterium konkurencyjności przedsiębiorstw.

Duże wyzwanie staje też przed towarzystwami ubezpieczeniowymi działającymi na polskim rynku. Ich zadaniem winno być nie tylko spopularyzowanie ubezpieczeń środowiska naturalnego wśród przedsiębiorców, ale również podniesienie świadomości społeczeństwa w tym obszarze.

Rzetelne szacowanie poziomu ryzyka powinno znaleźć odzwierciedlenie w zmniejszeniu się liczby zagrożeń dla środowiska naturalnego. Pamiętać należy, że zarządzanie ryzykiem to nie tylko jego identyfikacja, ale stałe monitorowanie i analizowanie poziomu zagrożenia, a nade wszystko reagowanie we właściwym czasie na pierwsze przejawy niebezpieczeństwa.

Literatura

- Bednarczyk T., Jańska A., *Ubezpieczenia jako metoda ograniczania ryzyka szkód środowiskowych małych i średnich przedsiębiorstw*, „Problemy Zarządzania” 2013, vol. 11, nr 2 (42).
- Doś A., *Ryzyko ekologiczne przedsiębiorstw na rynku ubezpieczeń majątkowych*, Poltext, Warszawa 2011.
- Eko szkody – krótki przewodnik po ryzyku*, Grupa Ergo Hestia, http://www.ergohestia.pl/_items/pdf/eko_szkody_krotki_przewodnik_po_ryzyku.pdf (20.01.2014).
- http://www.aig.pl/chartisint/internet/PL/pl/files/EnviroPro%20Bezpieczne%20Rodowisko%20dla%20Biznesu_tcm913-475516.pdf (21.01.2014).
- <http://www.frydryszek.pl/?publikacje> (19.01.2014).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 czerwca 2008 r. w sprawie rodzajów działań naprawczych oraz warunków i sposobu ich prowadzenia, DzU 2008, nr 103, poz. 664.
- Stroiński E., *Wybrane zagadnienia zarządzania ryzykiem*, [w:] *Ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem przedsiębiorstwa*, red. B. Hadyniak, J. Monkiewicz, Poltext, Warszawa 2010.
- Sułkowska W., *Przyczynek do rozważań nad kwestią ubezpieczeń ekologicznych*, Zeszyty Naukowe PTE nr 11, Kraków 2011.
- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie, DzU z 2007, nr 75, poz. 493.

NATURAL ENVIRONMENT RISK AND ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Summary: Using the natural environment involves a lot of risks. In the contemporary enterprise risk management is becoming an essential part of building a business strategy and operational activity in the SME sector. Changing law necessitates discipline on businesses in this area. Bearing in mind high costs associated with the liquidation of ecological damage entrepreneurs seek help in insurance companies offering them the opportunity to extend the policies of the clauses relating to the risks associated with the natural environment. Unfortunately at the moment this offer is very limited and often due to high costs not available for small businesses. The introduction of the obligation to have insurance environment for all businesses, and therefore their universal character, would have reduced insurance fee.

Keywords: environment, risk management, insurance, SMEs, management, damage.